

Національний превентивний механізм (НПМ) в межах євроінтеграції

Автор: Правозахисна асоціація “ФРІРАЙТС”
<https://eurointegration.ccl.org.ua/org/freerights>

Текст станом на листопад 2025 року

Це дослідження підготовлене у межах проекту «Правосуддя для жертв війни та покращення дотримання основоположних прав в Україні», що реалізується за підтримки Європейського Союзу. Усі думки, погляди та пропозиції, викладені в цьому дослідженні, належать виключно автору(-ці) та відображають думки, погляди та пропозиції автора(-ки) та ГО «Центр громадянських свобод». Це дослідження жодним чином не відображає позиції чи політики Європейського Союзу.

**Funded by
the European Union**

Автор і видавець: Громадська організація «Центр громадянських свобод»

Мови видання: українська

Посилання на сайт: <https://ccl.org.ua>

E-mail: office@ccl.org.ua

Використання опублікованих матеріалів дозволяється за умови обов'язкового посилання на джерело інформації.

Рекомендоване цитування: Правозахисна асоціація “ФРІРАЙТС”. Національний превентивний механізм (НПМ) в рамках євроінтеграції. Центр громадянських свобод. 2026. 14 с. URL: <https://eurointegration.ccl.org.ua>

© Правозахисна асоціація “ФРІРАЙТС”.
Громадська організація «Центр громадянських свобод», 2026

ЗМІСТ

I.	Європейські стандарти та принципи роботи національних превентивних механізмів в країнах Європи	3
II.	Міжнародні стандарти діяльності НПМ	4
1.	Незалежність	4
2.	Мандат.....	5
3.	Ресурси та спроможність.....	5
4.	Гарантії безпеки.....	6
III.	НПМ в Україні	6
1.	Моніторинг та оцінка діяльності НПМ	8
2.	Акти реагування	8
3.	Планування й здійснення відвідувань.....	9
4.	Кількість відвідувань	10
5.	Мандат і напрямки діяльності	11
6.	Гарантії незалежності	11
IV.	Загальні висновки та рекомендації	12

I. Європейські стандарти та принципи роботи національних превентивних механізмів в країнах Європи

У Звіті¹ щодо оцінки прогресу України на шляху до членства в ЄС Європейська Комісія розділ «Фундаментальні права» містить окремий блок, присвячений превенції катувань та жорсткому поводженню. В ньому комісія вказує на те, що попри покращення нормативно-правової бази та певний прогрес в розслідуваннях, які відбулись в окремих установах, катування та жорстоке поводження залишаються предметом занепокоєння в пенітенціарній та системі тримання під вартою України.

Комісія відмічає схвалений КМУ план заходів з реалізації загального стратегічного плану реформи сектору правопорядку на 2023–2027 роки, який передбачає щорічну публічну звітність перед парламентом Генеральної прокуратури та Державного бюро розслідувань (ДБР) щодо їхньої діяльності з розслідування випадків катувань та захисту жертв.

Також звертає увагу на те, що Національний превентивний механізм (НПМ) досі не був переглянутий у тісній консультації зі спеціалізованими громадськими організаціями. Умови у пенітенціарних установах та ізоляторах залишаються проблемними й що Україна має суворо дотримуватися рекомендацій Комітету Ради Європи із запобігання катуванням (КЗК)².

Хоча у 2023 році органи влади розпочали щонайменше п'ять кримінальних проваджень за фактами порушень, імовірно вчинених представниками власних силових структур, що стосувалися 22 потерпілих, Управління Верховного комісара ООН з прав людини відзначає відсутність прогресу в розслідуванні та притягненні до відповідальності за такі випадки.

Офіс Уповноваженого з прав людини потребує посилення співпраці зі спеціалізованими громадськими організаціями, які працюють у сфері запобігання катуванням та захисту постраждалих.

Аналізуючи цей блок можна дійти висновку, що Комісія вказує на важливості не тільки в докладанні зусиль органами правопорядку в розслідуванні випадків катувань, але також наголосує на важливості запобігання цим випадкам через розвиток діяльності Національного превентивного механізму. Україна має докладати більше зусиль, щоби НПМ відповідав міжнародним стандартам та функціонував більш ефективно.

¹ <https://surl.li/ntpmtu>

² <https://www.coe.int/en/web/cpt/home>

II. Міжнародні стандарти діяльності НПМ

Національний превентивний механізм (НПМ) на шляху Євроінтеграції має стати важливим елементом в боротьбі з катуваннями та відповідати міжнародним стандартам, викладеним в документах Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Європейського Союзу.

Ключовим орієнтиром та нормативною базою всіх НПМ, в тому числі українського, є Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань, який передбачає створення або призначення незалежного органу (НПМ) для регулярних візитів до місць несвободи. Україною Протокол ратифікований ВРУ у 2006 році.

Для ефективної діяльності модель НПМ має включати як мінімум чотири обов'язкових елементи:

1. Незалежність

Національний превентивний механізм має бути створений та закріплений на рівні закону. НПМ, створений підзаконним нормативно-правовим або розпорядчим актом на рівні Президента, КМУ, міністерства або іншого державного органу не буде мати гарантії незалежності від виконавчої влади. В Україні були подібні спроби йти таким шляхом, коли Указом Президента України від 27 вересня 2011 року №950/2011³ була утворена Комісія з питань попередження катувань. У преамбулі Указу вказувалось, що комісія створюється з метою сприяння виконанню Україною зобов'язань за Факультативним протоколом до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки та покарання. Ця спроба реалізувати зобов'язання України по створенню НПМ в рамках ратифікованого Факультативного протоколу була розкритикована українськими та міжнародними правозахисними організаціями. Головним аргументом в критиці було недотримання принципу незалежності цього створеного механізму, що не сприятиме його ефективній роботі в превенції катувань.

Принцип незалежності НПМ також включає забезпечення його сталого фінансування державним бюджетом. Керівництво НПМ має залучатись до процесу розробки проєкту бюджету, надавати свої пропозиції по розвитку механізму та потребам в організації візитів.

Незалежність має розповсюджуватись на весь персонал НПМ, а також представників неурядового сектора, експертів, науковців, лікарів та інших осіб, які відповідно до мандату та визначених процедур залучаються до моніторингових візитів в місця несвободи.

³ <https://www.president.gov.ua/documents/9502011-13617>

2. Мандат

Для превенції катувань НПМ має зосередитись на здійсненні відвідувань місць несвободи. Щоби превенція була ефективною відвідування мають бути добре організовані, відбувались на регулярній основі та без попереджень та погоджень з будь-якими органами влади. Для цього НПМ держава має забезпечити повний доступ до інформації про чисельність позбавлених волі осіб, про кількість місць несвободи та їхнє місцезнаходження, надавати інформацію, що стосується поводження з особами, а також умов їхнього утримання.

Під час візитів команди НПМ має бути:

- забезпечений вільний доступ до будь-яких місць утримання, інших споруд та об'єктів, які знаходяться на території установи;
- має бути надана можливість проводити конференційні бесіди з позбавленими волі особами без свідків та присутності адміністрації, та/або з будь-якою іншою особою, яка може надати необхідну інформацію щодо умов тримання або поводження в установі;
- надана можливість знайомитись із документацією, що стосується питань тримання осіб в установі.

За результатами візитів НПМ складає звіти щодо виявлених недоліків та надає рекомендації відповідним органам влади по їхньому усуненню. НПМ має право отримувати відповідь на наданні рекомендації та слідкувати за їхнім виконанням. Держава зобов'язується публікувати й розповсюджувати щорічні доповіді НПМ.

НПМ має право організовувати співпрацю з громадянським суспільством, правозахисними організаціями, експертним та науковим середовищем, а також взаємодіяти з іншими міжнародними механізмами у сфері протидії катуванням, такими як підкомітет Комітету ООН проти катувань⁴, Європейський комітет з питань запобігання катуванням (КЗК), а також з НПМ інших країн.

3. Ресурси та спроможність

Для ефективної роботи НПМ має бути забезпечений всіма фінансовими, людськими та технічними ресурсами. Ресурси мають повною мірою забезпечувати як організаційно-аналітичну роботу, так і покривати витрати на здійснення моніторингових візитів, включаючи можливість залучення експертів різних галузей (медицина, право, психологія, соціальна робота). Важливим є проведення регулярного навчання та підвищення кваліфікації команд НПМ.

Факультативний протокол передбачає можливість державам самостійно обрати модель, яка буде виконувати функції НПМ. Він може бути створений як окремий спеціалізований орган з превенції катувань (Іспанія, Парагвай), або створені на базі

⁴ <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cat>

Омбудсмана (Албанія, Грузія), можуть бути декілька локальних превентивних механізмів (Велика Британія, Аргентина), із залученням неурядових організацій по моделі Омбудсман + (Україна, Данія). Тому з огляду на розмір країни та кількості місць несвободи для спроможності НПМ важливим є обрати найбільш ефективну її модель.

4. Гарантії безпеки

Кожна держава, що ратифікувала Факультативний протокол, має надавати гарантії, що жодний її орган чи посадова особа не може призначати, застосовувати, дозволяти або допускати будь-яку санкцію стосовно будь-якої особи чи організації за повідомлення національному превентивному механізму будь-якої інформації, правдивої чи хибної, та жодна така особа чи організація не можуть бути яким-небудь іншим чином обмежені. Конфіденційна інформація, зібрана національним превентивним механізмом, не підлягає розголошенню. Дані особистого характеру публікуються лише за прямо вираженою згодою відповідної особи.

III. НПМ в Україні

В Україні функції Національного превентивного механізму покладено на Уповноваженого ВРУ з прав людини законом «Про внесення змін до Закону України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини" щодо національного превентивного механізму» від 2 жовтня 2012 року № 5409-VI⁵. Згідно з цими змінами в Україні на базі Омбудсмана запроваджено національний превентивний механізм по моделі Омбудсман +.

У цілому норми закону включали всі необхідні елементи для запровадження діяльності НПМ та відповідали міжнародним стандартам та вимогам, які передбачені нормами Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань. Відповідно до статті 19¹ Закону для виконання функцій національного превентивного механізму Уповноважений має право:

- здійснювати регулярні відвідування місць без попереднього повідомлення про час і мету відвідувань та без обмеження їхньої кількості;
- проводити опитування осіб, які перебувають у місцях несвободи з метою отримання інформації стосовно поводження з цими особами й умов їх тримання, а також опитування інших осіб, які можуть надати таку інформацію. Опитування осіб має здійснюватися за відсутності третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування. В разі потреби таке опитування може здійснюватися у присутності перекладача, лікаря, працівників установ, а у разі опитування неповнолітньої особи - її законного представника, педагога або психолога.
- вносити органам державної влади, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форми власності пропозиції щодо запобігання катуванням та

⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5409-17#Text>

інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання;

- отримувати від органів державної влади, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності інформацію про чисельність осіб, які перебувають у місцях несвободи, про кількість таких місць та їх місцезнаходження, а також будь-яку іншу інформацію стосовно поведження з особами та умов їх тримання.
- залучати на договірних засадах (на платній або безоплатній основі) до регулярних відвідувань місць представників громадських організацій, експертів, учених та фахівців, у тому числі іноземних. Представники громадських організацій, експерти, вчені та фахівці, залучені Уповноваженим на договірних засадах до виконання функцій національного превентивного механізму. Вони відвідують на підставі окремого письмового доручення Уповноваженого місця несвободи та з додержанням вимог Закону можуть опитувати осіб, які перебувають у таких місцях, з метою отримання інформації стосовно поведження з цими особами та щодо умов їхнього тримання. Саме ця функція є ознакою НПМ по моделі «Омбудсман +».

Для реалізації функцій та завдань НПМ в структурі секретаріату Уповноваженого створено окремий структурний підрозділ – Департамент з питань реалізації національного превентивного механізму, який координується Представником Уповноваженого з прав людини в місцях несвободи.

Уповноважений щороку готує спеціальну доповідь про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання. Доповідь оприлюднюється в засобах масової інформації та надсилається Президентові України, Верховній Раді України й Кабінету Міністрів України з додержанням законодавства України про інформацію.

У рамках реалізації функцій НПМ Уповноважений взаємодіє з Підкомітетом з недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання Комітету проти катувань, утвореним відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання, а також з міжнародними організаціями і відповідними органами іноземних держав, діяльність яких пов'язана з цією сферою.

Фінансування НПМ здійснюється коштом Державного бюджету України.

1. Моніторинг та оцінка діяльності НПМ

За час існування НПМ в Україні Уповноважений з боку українських та міжнародних правозахисних організацій проводились різні незалежні дослідження, моніторинги та оцінки інституційної спроможності щодо його діяльності. Серед них можна виділити:

1. «Національний превентивний механізм проти катувань та жорстокого поводження (НПМ) в Україні. Оцінка діяльності.»⁶ Звіт підготовлений у 2018 році експертами Харківського інституту соціальних досліджень за підтримки Координатора Офісу проєктів ОБСЄ в Україні.

2. Повторна оцінка операційної спроможності та потреб Національного превентивного механізму (НПМ) України. Оцінка проведена у 2020 році Георгієм Тугуші, консультантом Ради Європи, за підтримки Ради Європи.

3. Альтернативний звіт до Комітету ООН проти катувань щодо виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань за Конвенцією проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання⁷. Звіт підготовлений у 2025 році консорціумом українських правозахисних організацій за підтримки ОМСТ (World Organization Against Torture).

4. Звіт за результатами оцінювання спроможності Уповноваженого ВРУ з прав людини, підготовлений експертами Європейської мережі НІПЛ (ENNHRI), ПРООН та УВКПЛ відповідно до інструментарію розробленого Глобальним тристороннім партнерством з підтримки національних інституцій з прав людини (Глобальний альянс національних інституцій з прав людини (GANHRI), ПРООН та УВКПЛ)⁸ у 2023 році.

Аналізуючи ці аналітичні продукти можна виділити основні ключові елементи, на які звертають увагу експерти у своїх дослідженнях.

2. Акти реагування

Теперішня модель Уповноваженого з прав людини в Україні не має дієвих важелів впливу на виявленні порушення в рамках діяльності Національного превентивного механізму. Акти реагування Омбудсмана не мають імперативної сили на усунення виявлених під час візитів порушень прав людини.

За результатами моніторингових візитів у профільні установи та відомства за підписом Представника Уповноваженого з прав людини в місцях несвободи

⁶ <https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Natsional-nyy-preventyvnyy-mekhanizm-proty-katuvan-ta-zhorstokoho-povodzhennia-v-Ukraini-otsinka-diiial-nosti-2018.pdf>

⁷ https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2025/04/zmina-un_alternatereportua_v06.pdf

⁸ <https://ennhri.org/wp-content/uploads/2023/12/Capacity-assessment-of-Ukrainian-Parliament-Commissioner-for-Human-Rights-report-in-UKR.pdf>

надсилаються відповідні листи, які містять перелік виявлених недоліків та вимоги щодо їхнього усунення. У разі не реагування з боку керівництва установ, повторні листи відправляються на адресу профільних міністерств та відомств, яким підпорядковані дані установи.

Якщо під час візитів виявлені порушення, які мають ознаки злочину, ця інформація направляється в органи правопорядку (Державне бюро розслідувань) та прокуратуру. Подальша комунікація в усіх випадках здійснюється як правило через листування, яке може затягуватись по часу та зводиться до формальних відписок. Жодних впливів на активізацію прийняття рішень з усунення виявлених недоліків, відновленню прав потерпілих та/або притягненню до відповідальності винуватих, Уповноважений та його представники не мають.

Це також підтверджується і самим Уповноваженим в його спеціальній доповіді «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у 2024 році»⁹, в якій він наводить статистику по виконаних рекомендаціям, наданих в рамках попередньої доповіді за 2023 рік. Там вказано, що загалом виконано лише 16 відсотків, 58 відсотків у процесі виконання, а 26% рекомендацій взагалі не виконали. Зі слів Уповноваженого, проблеми з виконанням рекомендацій найбільше має Державна міграційна служба (ДМС), також Державна кримінально-виконавча служба (ДКВС) і Державна судова адміністрація (ДСА).

От прямиа мова Уповноваженого під час представлення доповіді: “У 2024 році ми відвідали п’ять місць несвободи, підпорядкованих ДМС. За результатами цих відвідувань я вніс до ДМС України та МВС України два подання для вжиття заходів щодо усунення виявлених порушень. Але керівництво ДМС надало лише формальні відповіді”.

3. Планування й здійснення відвідувань

Національний превентивний механізм потребує особливої уваги до процесу планування та організації візитів. Планування має включати розрахунок необхідних фінансових і людських ресурсів, графіки відвідувань, логістику, географічне покриття та вибірку місць, в які будуть здійсненні візити, склад моніторингової групи, які фахівці та обладнання має залучатись та багато інших компонентів, які мають сприяти ефективному здійсненню моніторингового візиту. Заздалегідь мають готуватись щорічні, щоквартальні та/або щомісячні плани візитів. Усе це має узгоджуватись з іншими структурними підрозділами Секретаріату та Представниками Уповноваженого по іншим напрямкам, які у своїй діяльності також залучають працівників Секретаріату, в тому числі які працюють у регіональних представництвах.

⁹ <https://surl.li/rztjmn>

Специфіка діяльності НПМ передбачає також важливість дотримання конференційного характеру планування візитів, аби уникнути витоку інформації про те, в яку дату відбудеться візит, в якому регіоні і який тип установ буде перевірятись.

4. Кількість відвідувань

Україна – велика та площею країна, яка налічує понад 5,5 тис. місць несвободи, в яких утримується близько мільйона осіб. У своїй Спеціальній доповіді ¹⁰про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання у 2024 році Омбудсман зазначає, що станом на 31 грудня 2024 року лише у пенітенціарній системі, яка включає 86 діючих установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, трималося 37 119 осіб. За інформацією У 2024 році монітори Національного превентивного механізму здійснили 543 візити до місць несвободи, що складає лише 1/10 частину від загальної кількості таких місць.

Одним зі способів збільшення кількості перевірених установ є залучення більшої кількості представників громадськості до участі у моніторингових візитах, розвиток мережі представників і координаторів, які мають мандат Уповноваженого та представляють його на регіональному рівні, надання досвідченим представникам громадськості права на самостійні візити.

Усі ці заходи потребуватимуть збільшення ресурсів на відбір та навчання нових моніторів, організацію та проведення візитів, розвиток мережі регіональних представництв та координаторів Уповноваженого. Але лише такі заходи дозволить домогтися досягнення позитивних системних змін в місцях несвободи.

Як приклад, на важливість цього у своєму звіті¹¹ вказували експерти Харківського інституту соціальних досліджень: «Треба більше використовувати потенціал громадськості, який був накопичений за роки існування НПМ — надати досвідченим моніторам НПМ від громадськості можливість здійснювати візити до місць несвободи самостійно; залучати громадськість до планування візитів, прийняття рішень з надання доручень на відвідування; підготовки регулярних доповідей НПМ та Омбудсмана. Запровадження такого підходу дозволить значно збільшити кількість візитів до місць несвободи в регіонах, посилить аналітичну складову та одночасно розвантажить працівників Секретаріату Уповноваженого. Це, в свою чергу, дозволить більш ґрунтовно працювати над рекомендаціями та адвокацією системних змін у місцях несвободи».

10

<https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/%D0%A1%D0%BF%D0%B5%D1%86%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%202024.pdf>

¹¹ <https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Natsional-nyy-preventyvnyy-mekhanizm-proty-katuvan-ta-zhorstokoho-povodzhennia-v-Ukraini-otsinka-diial-nosti-2018.pdf>

5. Мандат і напрямки діяльності

Національний превентивний механізм в рамках Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань створюється державами задля попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують людську гідність, видів поводження та покарання через запровадження механізму регулярних відвідувань місць несвободи. Ці відвідування мають на меті стримувати порушення, виявляти недоліки та надавати рекомендації щодо покращення умов тримання та поводження з особами, які там знаходяться.

НПМ не має перетворюватись на орган, який розслідує скарги та повідомлення про порушення. Для цього є спеціалізовані органи: Державне бюро розслідувань, Національна поліція, прокуратура. В разі виявлення грубих порушень, які мають ознаки злочину, учасники НПМ мають проінформувати відповідні органи й надалі сприяти розслідуванню, надавати їм отриману під час візиту інформацію, але не дублювати їхні функції, здійснюючі власні квазіслідчі дії.

Омбудсман має мандат і повноваження реагувати на скарги й відкривати власне провадження, але це не має здійснюватися НПМ. Для цього свого часу в структурі Офісу Уповноваженого було створено відділ спеціальних проваджень, який не був частиною НПМ, але займався виявленими справами по катуваннях.

Інше питання, на яке звертали увагу експерти у своїх звітах, було додаткове навантаження на Департамент НПМ через розгляд індивідуальних скарг громадян. У середньому НПМ щорічно отримував до 2 тис. скарг і вимушений був реагувати на них. Більшість скарг стосувалось ненадання медичної допомоги й тому ці скарги розглядали експерти невеличкого медичного відділу Департаменту НПМ. Зараз НПМ не розглядає індивідуальні скарги – цю функцію було передано до Департаменту моніторингу процесуальних прав, але цей момент треба акцентувати й вказати на важливість не допустити повернення цієї практики в майбутньому.

6. Гарантії незалежності

В Україні функція Національного превентивного механізму покладена на Уповноваженого ВРУ з прав людини. Тому посилення гарантій його незалежності напряму належать від гарантій незалежності Уповноваженого. Тому рекомендації, надані для посилення незалежності Омбудсмана, є релевантними й необхідними для забезпечення відповідних гарантій НПМ. Для цього необхідно внести зміни до Закону України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини", включаючи прозору та інклюзивну процедуру призначення Уповноваженого через конкурсні механізми та участі громадськості, стабільне і достатнє фінансування з окремим бюджетом, який має відповідати реальним потребам НІПЛ.

Витрати на діяльність НПМ мають бути відокремлені окремою захищеною статтею. Уповноважений має залучати до процесу складання проекту бюджету

керівництво структурного підрозділу НПМ. Має бути мінімізований будь-який вплив на діяльність Уповноваженого, в тому числі на його представників та залучених до діяльності НПМ представників неурядового сектору та експертного середовища. Має бути прописаний вичерпний перелік підстав для дострокового зняття Уповноваженого і визначені чіткі та прозорі процедури за якими воно відбудуватиметься.

Покладання функції НПМ на інститут Уповноваженого крім позитивних елементів, пов'язаних з наданим мандатом та повноваженнями, якими він наділений, несе також загрозу зменшення ефективності діяльності превентивного механізму в разі обрання на посаду Уповноваженого, який не буде зацікавлений у підтримці та подальшому розвитку НПМ. Кожен новообраний Омбудсман за бажання зможе знести нанівець всі попередні напрацювання своїх попередників через призначення на ключові керівні посади осіб, які не будуть зацікавлені в теперішній системі НПМ, матимуть своє бачення організації його роботи, цілі й завдання, співпраці з громадянським суспільством тощо.

IV. Загальні висновки та рекомендації

Для зміцнення ролі та посилення ефективності діяльності НПМ можна виділити такі основні рекомендації.

1) Мандат та реагування на виявлені порушення

Для цього необхідно:

- Розширити та посилити повноваження Омбудсмана, на якого покладено функції НПМ. Надати йому повноваження складати обов'язкові для виконання спеціальні акти реагування (вказівки) щодо усунення виявлених в рамках діяльності НПМ грубих та системних порушень прав людини, які не потребуватимуть внесення змін в законодавстві й можуть бути вирішені шляхом видання відомчого нормативного-правового акту або внесення змін в організаційно-управлінську діяльність відповідного органу чи установи, яким підпорядкована відповідна установа, і в якій були виявлені дані порушення. Передбачити строк викання даних актів реагування та відповідальність в разі їх невиконання. Процедура притягнення до відповідальності має бути окрема прописана і включати право Омбудсмана звертатись до суду з відповідним поданням.
- Забезпечити НПМ достатньою мірою кадровим та фінансовим ресурсами для ефективного виконання ним своїх функцій, включаючи компенсацію витрат на участь представників громадського сектору у моніторингових візитах. Всі учасники НПМ (працівники Секретаріату Уповноваженого і громадськість) мають мати фахову підготовку, проходити періодичне навчання та підвищення кваліфікації. Цей напрямок має передбачати також залучення ресурсів міжнародної допомоги.
- Посилити контроль за надання вільного доступу до всіх місць несвободи, осіб, які там утримуються, документації й особистих справ осіб, які там утримуються.
- Вимагати від органів влади реакцію на виявлені під час моніторингових візитів

недоліки, які призводять або можуть призвести до порушень прав людини. Має бути запроваджений дієвий контроль за виконанням рекомендацій з усунення порушень прав людини та їх відновленню.

2) Взаємодія з міжнародними структурами та громадянським суспільством.

Для цього необхідно:

1) Більш чітко визначити роль, права та обов'язки представників громадянського суспільства в системі НПМ, а також можливі процедури співпраці для розвитку більш сталого механізму, що менше б залежав від зміни Уповноваженого.

2) Налагодити систематичну співпрацю між Уповноваженим та спеціалізованими органами у сфері протидії катуванням, які діють в рамках мандатів міжнародних організацій (КПТ, КЗК). Брати участь у підготовці альтернативних (тіньових) звітів з прав людини до зазначених спеціалізованих міжнародних органів. Налагодити співпрацю та обмін досвідом з НПМ інших країн.

- Сприяти та розширювати діяльність консультативно-дорадчих органів при Уповноваженому та його представниках, до яких мають входити представники громадянського суспільства, правозахисники та експерти з прав людини, науковці, представники професійних спільнот та представники організацій, які займаються захистом вразливих груп населення.

- Активізувати роботу з виявлення системних порушень прав людини в Україні. Залучати до даної діяльності неурядові та правозахисні організації. Проводити спільні заходи (конференції, круглі столи, експертні обговорення тощо).

3) Підвищення прозорості та підзвітності

Для цього необхідно:

- Забезпечити оприлюднення щорічних звітів про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки та покарання.
- Продовжувати регулярне незалежне оцінювання діяльності НПМ. Залучати до оцінки експертів міжнародних правозахисних інституцій та правозахисних організацій. Оприлюднювати звіти.
- Використовувати сучасні інформаційні технології (інтернет-сайт, соціальні мережі) для інформування про результати візитів та виявлені порушення.
- Оприлюднювати щорічні фінансові звіти по роботі НПМ, що включали б використання й коштів технічної допомоги.
- Крім оприлюднення звітів за результатами візитів у місця несвободи, важливим є надання подальшої інформації про реакцію керівництва установ та профільних міністерств та відомств щодо усунення недоліків та відновленню порушених прав.

Це дасть змогу інформувати про ефективну роль НПМ у протидію катуванням та жорстокому поводженню.

4) Просвітницька діяльність щодо протидії катуванням

Для цього необхідно:

- Проводити інформаційні кампанії з підвищення обізнаності населення про сферу протидії катуванням, яка роль та завдання НПМ у цій сфері. До інформаційних кампаній залучати представників громадянського суспільства та правозахисної спільноти.
- Налагоджувати взаємодію з профільними міністерствами та відомствами, які у своїй структурі мають місця несвободи.
- Окремо приділяти увагу контролю за дотриманням прав вразливих груп у місцях несвободи.

5) Підвищення спроможності та планування діяльності

Для цього необхідно:

- Розробити стратегічний план розвитку НПМ на період до 5 років. План має містити пріоритетні напрямки діяльності, необхідні людські та матеріальні ресурси, реалістичні ключові показники ефективності та часові рамки їх досягнення. План має включати детальний кошторис, який надалі має покриватись коштом державного бюджету.
- До розробки плану необхідно залучати представників громадянського суспільства та правозахисних організацій, науковців, міжнародних експертів та представників донорських організацій, які залучені до діяльності НПМ. План має передбачати та визначити їхню роль і допомогу під час його реалізації.
- Стратегічний план має бути гнучким, передбачати можливість його перегляду та внесення змін в разі необхідності.
- Реалізація зазначених рекомендацій має сприяти зміцненню ефективності НПМ, підвищенню спроможності захисту прав людини у місцях несвободи відповідно до міжнародних стандартів.